

*Оксана Федорівна Данич,
аспірантка відділу держави і права
Інституту держави і права
ім. В. М. Корецького НАН України*

СОЦІАЛЬНА ФУНКЦІЯ СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВИ: ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ

У сучасних умовах реформування багатьох сфер суспільного життя в Україні характер процесів, що розгорнулися в економічній, політичній, соціальній та інших важливих сферах соціального буття, суттєво впливає на «арсенал» дослідницької методології, який використовується у будь-якому науковому дослідженні. При цьому якщо вести мову про юридичну науку загалом, то у цьому випадку першочергове значення в ній має саме теорія держави і права як фундаментальна загальнотеоретична юридична наука, до основних завдань якої належить визначення цілей, завдань, принципів, функцій пізнання різноманітних державно-правових явищ, створення необхідного категоріального апарату, визначення найраціональніших засобів і способів для створення ефективної правової, соціальної держави, удосконалення громадянського суспільства, а також механізму захисту прав і свобод людини тощо.

Сучасні суспільно-державні трансформації, які мають місце в Україні, відображаються практично в усіх важливих сферах і галузях соціального життя (економіка, політика, культура, освіта й наука тощо). У зв'язку з цим у сучасній гуманітарній науці, у тому числі юридичній, переосмислюється чимало понять і категорій, які мають тривалу історію свого наукового осмислення. Не є винятком і наука «теорія держави і права», яка становить методологічну основу всієї юриспруденції взагалі. Зокрема, у межах сучасної вітчизняної та зарубіжної загальнотеоретичної юридичної науки зазнають переосмислення такі поняття, як «держава», «громадянське суспільство», «функції держави», «права людини», «правова система» і, безумовно, «соціальна функція держави», зміст якого у нинішніх глобалізаційних реаліях суттєво еволюціонує.

Необхідно зазначити, що проблематика функцій сучасної держави, у тому числі соціальної, відображена у працях багатьох вітчизняних і зарубіжних учених, серед яких слід назвати О. Бермічеву, В. Бульбу, В. Волинця, О. Зайчука, А. Краковську, С. Коробова, О. Лощикіна, О. Малька, М. Матузова, Н. Оніщенко, Н. Пархоменко, О. Петришину, О. Родіонову, Ю. Шемшученка та ін. Не применшуючи ролі та значення наукового доробку вказаних учених, потрібно констатувати, що сучасні трансформаційні реалії, які відбуваються, зокрема в українській державі, об'єктивно вимагають переосмислення сутності її соціальної функції, щоб на цій основі сформулювати відповідні рекомендації для удосконалення державного регулювання соціальної сфери життя громадян.

Метою цієї статті є визначення основних підходів до розуміння соціальної функції сучасної держави.

Функції держави — це основні напрями діяльності держави, за допомогою яких забезпечується вирішення цілей і завдань, які стоять перед нею. Саме у функціях виявляється сутність конкретної держави, її природа та соціальне призначення. Інакше кажучи, функції покликані відображати ту діяльність держави, яку вона повинна здійснювати, щоб вирішувати поставлені перед нею завдання. Однією з таких функцій держави є соціальна, яка втілюється через соціальну політику держави. Як зазначає О. Родінова, соціальна політика — один із найважливіших напрямів, складова частина внутрішньої політики держави. Вона покликана забезпечити розширене відтворення населення, гармонізацію суспільних відносин, політичну стабільність, суспільну злагоду, і реалізується через державні рішення, соціальні заходи і програми. Саме вона забезпечує взаємодію всіх сфер життєдіяльності суспільства у вирішенні соціальних проблем, проявляючи властивості універсальності (всеосяжний характер дії соціальної політики на всі сторони соціального відтворення людей), та атрибутивності (здатність поєднуватися з будь-якими суспільними відносинами, феноменами і сферами). Реальна соціальна політика визначається властивостями, що

сформувалися в історії, конкретними умовами епохи, особливостями економічного, політичного і культурного розвитку суспільства, імовірнісними й інформаційними чинниками її формування. З плином часу соціальна політика розширювала як об'єкти свого впливу, так і їх зміст, оскільки відбувалося поступове зростання масштабів державного втручання у суспільні процеси. Нині соціальна політика вже не обмежується окремими категоріями населення, а її прямим об'єктом є життєві умови практично всіх соціальних і демографічних груп. Соціальна політика сьогодення все більше прагне не просто коригувати негативні соціальні наслідки економічного розвитку, а й запобігати їм, зосереджуючи свою увагу на виконанні конструктивної функції, пов'язаної з соціальною профілактикою і позитивним вдосконаленням окремих елементів і всієї пануючої системи [1, с. 111–112].

Якщо звернутися до вітчизняних і зарубіжних наукових праць, присвячених дослідженню проблематики соціальної функції держави, то можна побачити, що вона розглядається з різних методологічних позицій.

Зокрема, О. Бермічева констатує, що соціальну функцію держави можна розглядати з точки зору широкого і вузького підходу. Так, у широкому розумінні соціальна функція держави являє собою такий основний напрям діяльності держави, який покликаний забезпечити соціальний захисті забезпечення, охорону здоров'я та нормальні умови життя для всього населення (передусім для тих категорій громадян, які внаслідок різних обставин та об'єктивних умов не можуть повноцінно працювати), а також пов'язаний із виділенням необхідних коштів на освіту, відпочинок, будівництво доріг, житла, роботу транспорту і зв'язку тощо. У вузькому значенні соціальна функція держави, на думку О. Бермічевої, означає лише соціальний захист громадян, під яким слід розуміти напрям діяльності держави, пов'язаний із соціальним забезпеченням громадян, формами якого є соціальне страхування, у тому числі пенсійне, та соціальна допомога, а також забезпеченням достатнього життєвого рівня кожної окремої людини [2, с. 9].

Таким чином, широке розуміння соціальної функції держави охоплює весь спектр її діяльності, спрямованої на реалізацію соціальної політики загалом, тобто всю систему заходів, які здійснюються державою та спрямовані на поліпшення якості життя громадян у різних сферах життєдіяльності суспільства. У такий спосіб соціальна функція держави включає в себе надзвичайно широке коло об'єктів державного впливу і пов'язана не лише з реалізацією громадянами своїх соціальних прав, а й, принаймні, економічних та культурних тощо. Вузьке розуміння соціальної функції держави пов'язане, по-перше, з реалізацією лише соціальних, у тому числі трудових прав громадян (наприклад, право на працю, соціальне забезпечення тощо), і, по-друге, з соціальним забезпеченням певних категорій громадян, які внаслідок тих чи інших життєвих обставин опинилися у складному матеріальному становищі.

Необхідно зауважити, що більшість сучасних вітчизняних і зарубіжних учених досліджують соціальну функцію з точки зору широкого розуміння. Так, на думку А. Краковської, під соціальною функцією держави потрібно розуміти один з основних елементів у загальній системі функцій сучасної держави, що викликана об'єктивною суспільною потребою в державному регулюванні соціальних відносин, пов'язаних із забезпеченням соціального захисту і безпеки громадян держави, гарантуванням розвитку системи охорони здоров'я, освіти, пенсійного забезпечення, пом'якшенням соціальної напруги, підвищенням рівня соціальної злагоди в суспільстві, забезпеченням і захистом соціальних прав людини і громадянина [3, с. 4].

Існують і більш стислі визначення, хоча й широкі за своїм змістом. Так, на думку російського дослідника С. Коробова, соціальна функція держави — це один з основних напрямів її діяльності, що здійснюється у соціальній сфері суспільних відносин з метою забезпечення гідного рівня життя громадян, вирішення соціальних протиріч і реалізації узгоджених інтересів громадян на основі визнаних у певному суспільстві та законодавчо закріплених соціальних стандартів [4, с. 5–6]. С. Олейникова вважає, що соціальна функція держави — це «напрямок її організаційно-правової і практичної діяльності, за допомогою якого здійснюється регулювання рівня життя і процесів реалізації соціально-економічних прав особи в обсязі, адекватному конкретному етапу розвитку суспільства і держави» [5, с. 21–22].

Що ж до вузького розуміння соціальної функції держави, то слід зазначити, що на сучасному етапі державно-правового розвитку воно поступово втрачає своє значення, оскільки навіть ті до-

слідники, які у змісті соціальної функції виокремлюють насамперед соціальний захист громадян, все ж погоджуються із тим, що вона містить й інші складові соціальної політики держави загалом. Так, російські вчені О. Малько та М. Матузов розглядають соціальну функцію держави передусім з точки зору соціального захисту громадян, що, на їх думку, полягає у такому напрямі діяльності держави, який покликаний забезпечити нормальні умови життя для суспільства та соціальний захист особистості. Інакше кажучи, зміст соціальної функції держави, на думку цих вчених, виражається у комплексі заходів, за допомогою яких держава надає різні соціальні послуги передусім тим громадянам, які внаслідок різних об'єктивних причин не можуть самотійно себе утримувати, забезпечуючи тим самим їх соціальну підтримку. Водночас О. Малько та М. Матузов визнають той факт, що, виконуючи цю функцію, держава покликана підтримувати такі життєво важливі сфери суспільного життя, як будівництво житла, охорону здоров'я, розвиток транспортної інфраструктури тощо [6, с. 58–59].

Слід зазначити, за будь-якого з названих підходів до розуміння соціальної функції держави її об'єктом є соціальна сфера життя суспільства, зміст якої, на нашу думку, потребує уточнення в контексті розгляду методологічних засад дослідження соціальної функції держави. При цьому головне питання полягає в тому, яким чином відрізнити соціальну сферу життя суспільства від економічної, політичної, культурної тощо.

Попри тривалу дискусію у науковій літературі, передусім філософського та соціологічного напрямів, питання про специфіку соціальної сфери, соціальних відносин між людьми й досі немає остаточної відповіді. Так, наприклад, на думку деяких науковців, соціальні відносини «охоплюють явища та процеси, пов'язані з формуванням та функціонуванням таких систем, як різноманітні людські спільноти й організації, а також особистість в її взаємозв'язку з соціумом. Цей взаємозв'язок виражається у процесах змін безпосередніх умов життя людей (для вдосконалення яких розробляються і реалізуються різні соціальні програми), їхнього способу життя й ціннісних орієнтацій, що лежать в його основі, та соціальних якостей людей» [7, с. 71].

Якщо звернутися до історичної ретроспективи, то, на думку В. Тугаринова, «сфера соціальних відносин включає в себе класи, стани, нації, народності, професії, сім'ю та категорії, що відображають взаємини між цими людськими колективами» [8, с. 59]. Соціальна сфера відповідає за відтворення соціалізованих індивідів. До неї належать всі види медичних та освітніх послуг, організація відпочинку, а також все те, що забезпечує повсякденні побутові потреби людини [9, с. 525]. Цікаву позицію з цього питання займав М. Руткевич, який вважав соціальну сферу суспільного життя особливим зрізом усіх сфер суспільства, специфіка якої полягає в тому, що це «відносини рівності й нерівності за становищем у суспільстві» [10, с. 15]. Втім, остання позиція є занадто широкою для виявлення специфіки соціального, адже інтереси людей та соціальних груп можуть бути економічними, політичними, культурними тощо.

Більш конкретну позицію з цього питання займав А. Белих, який писав, що «соціальні відносини безпосередньо базуються на економіці та є відносинами між людьми та їхніми колективами як постійними носіями якісно різних видів праці, котрі (залежно від цього) розрізняються за життєвим рівнем і становищем у суспільстві» [11, с. 134]. Г. Ковальов розглядав соціальну сферу як «відносини між людьми, суспільними утвореннями з приводу формування й задоволення на-сущних потреб людини, що забезпечують відтворення її як біосоціальної істоти, суб'єкта інших суспільних відносин» [12, с. 16].

Слід визнати, що зазначені вище тлумачення дають змогу точніше виразити своєрідність соціальної сфери суспільства, виявивши при цьому відповідні взаємозв'язки між суспільством та індивідом. Дійсно, з одного боку, соціальна сфера віддзеркалює різні зв'язки індивіда з суспільством за допомогою різноманітних трудових відносин, у процесі яких відбувається розкриття і розвиток істинних людських якостей індивідів. З другого — соціальна сфера характеризує зворотний зв'язок суспільства з індивідом, що виражається у відносинах з приводу об'єктивних умов і чинників відтворення й розвитку сутнісних здібностей особистості. Цими умовами й чинниками визначається рівень життя і добробуту людей у суспільстві [13, с. 12].

Автори книги «Основи демократії» сутнісною характеристикою соціальної сфери визначають соціальний капітал, «що базується на узгоджених нормах поведінки як на рівні сім'ї, так і на рівні держави, та є основою стабільності та прогресу суспільства. Процес утворення соціального капіта-

лу здійснюється через механізм ідентифікації людини з тими чи іншими групами, об'єднаннями, через утворення різних асоціацій, через розвиток мережі інститутів і взаємодій громадянського суспільства» [14, с. 583].

Узагальнюючи наведені точки зору, можемо дійти висновку, що соціальна сфера життя суспільства характеризує якісно організовану сферу суспільних відносин, що виражає відтворення, підтримку і розвиток сутнісних здібностей людини як суб'єкта й об'єкта праці, пізнання та інших форм життєдіяльності. Соціальна сфера відображає насамперед трудові відносини, у процесі яких розкриваються основні здібності індивідів. Разом із тим сфера соціального у будь-якому суспільстві охоплює також численні нетрудові відносини людей — у вільний час, на відпочинку, у спілкуванні й пізнавальній діяльності, а також ті, що пов'язані з відтворенням і реалізацією потенціалу особистості. У високорозвиненому суспільстві соціальна сфера охоплює життєвий простір, що постійно збільшується. У таких умовах з'являються ширші можливості для розвитку всебічних здібностей людини у праці, пізнанні, спілкуванні, інших формах життєдіяльності [13, с. 13].

Таким чином, при дослідженні соціальної функції сучасної держави, на нашу думку, доцільно виходити з широкого підходу до її розуміння, оскільки вона спрямована на створення значної кількості умов у різноманітних сферах людського буття, які забезпечують нормальні умови життя людини, її вільний розвиток, створення рівних можливостей для всіх громадян у досягненні суспільного добробуту, зокрема гарантованого з боку держави прожиткового мінімуму, соціальної захищеності особи. Наявність у держави соціальної функції та ступінь активності її реалізації залежать від рівня її матеріального розвитку, культурних традицій суспільства. Так, у сучасному цивілізованому світі, де достатньо послідовно впроваджена ідея соціальної держави, здійснення соціальної функції розподілено між державою і громадянським суспільством різною мірою — залежно від конкретних умов певної країни.

Соціальна функція держави здійснюється у двох важливих напрямках: перший — забезпечення права кожного на свободу праці, зайнятості населення, міграції робочої сили, контролю за умовами праці і відповідністю їх вимогам техніки безпеки, соціального забезпечення і страхування; другий — соціальний захист тих, хто потребує державної підтримки: безробітних, інвалідів, літніх людей, багатодітних сімей, сиріт, дітей у неповних сім'ях, пенсіонерів, студентів [15, с. 98].

На думку В. Кулапова та О. Малька, реалізація соціальної функції держави охоплює насамперед такі напрями діяльності: встановлення і забезпечення мінімальних соціальних стандартів життя; підтримку тих, хто через об'єктивні обставини не може повноцінно працювати; забезпечення зайнятості; розвиток пенсійного забезпечення, соціального страхування, сфери охорони здоров'я [16, с. 68].

У діяльності держави реалізація соціальної функції займає одне з провідних місць, оскільки за її допомогою, по-перше, створюються гідні умови життя кожній людині, забезпечується громадська злагода; по-друге, здійснюється соціальний захист безробітних, літніх, інвалідів, багатодітних родин, сиріт, дітей у неповних родин, а в умовах міжнаціональних конфліктів — біженців і вимушених переселенців; по-третє, відбувається зміцнення соціальної справедливості і солідарності в суспільстві, а також демократичного ладу, що охороняє індивіда. Отже, як зазначає О. Лошихін, соціальна функція держави — це діяльність держави в галузі забезпечення гідних умов існування для кожної людини, створення рівних і справедливих можливостей для розвитку особистості [17, с. 176].

Водночас, враховуючи наведене вище, виникає справедливе запитання щодо визначення конкретної межі соціальної функції держави, оскільки у протилежному випадку можна стверджувати, що соціальна функція поглинає собою інші важливі функції держави, передусім культурну та освітню. Зокрема, говорячи про багатоаспектний зміст соціальної функції держави, О. Толстіков зазначає, що її головне призначення полягає у забезпеченні зайнятості працездатного населення і здійснення соціального захисту тих, хто потребує державної підтримки, а також забезпечення суспільного благополуччя, створення рівних можливостей для всіх громадян у його досягненні. Соціальна функція включає в себе державну політику у сфері освіти, науки, культури, охорони здоров'я громадян. Саме тому вона займає особливе місце у системі внутрішніх функцій держави [18, с. 254]. За такого підходу ми бачимо, що фактично має місце поглинання соціальною функцією держави інших її функцій, зокрема освітньої та культурної.

Також невизначеним залишається конкретний зміст соціальної функції держави і у таких визначеннях: «цілеспрямована організаційно та юридично забезпечена діяльність держави і співпрацюючих з нею інститутів громадянського суспільства з забезпечення гідного рівня життя та вільного розвитку громадян, які об'єктивно цього потребують» [19, с. 3]; «вироблення соціальної політики держави, забезпечення нормальних умов життя для всіх членів суспільства, регулювання відносин між громадянами, соціальними групами з приводу їхнього місця в суспільстві, забезпечення прав і свобод громадян» [20, с. 324].

Враховуючи всі зазначені вище підходи до розуміння соціальної функції держави, вважаємо, що останню можна визначити як один з основних напрямів діяльності держави, за допомогою якого забезпечується, по-перше, охорона і захист прав, свобод та інтересів тих категорій громадян, які через об'єктивні причини не можуть самостійно забезпечити собі гідний рівень життя (інваліди, пенсіонери, діти-сироти тощо), і, по-друге, підтримка доступності для суспільства таких соціально важливих сфер, як житлове будівництво, охорона здоров'я, громадський транспорт, освіта, культура, зайнятість населення тощо, з метою забезпечення соціальної справедливості та запобігання виникненню соціальних конфліктів. Такий підхід до розуміння соціальної функції держави дає змогу чітко відмежувати її зміст від змісту інших функцій держави, оскільки в цьому випадку йдеться про забезпечення доступності для всіх громадян найважливіших соціальних послуг, за допомогою яких будь-який індивід має змогу реалізовувати відповідні права та задовольняти свої інтереси і потреби.

Отже, соціальна функція держави певною мірою пронизує своїм змістом інші важливі внутрішні функції держави, у тому числі економічну, політичну, культурну, освітню тощо. Водночас таке «проникнення» має чітко визначені межі, які пов'язані з забезпеченням соціального захисту найбільш вразливих верств населення та доступності надання різноманітних соціальних послуг для всіх громадян.

Таким чином, можемо зробити такі висновки:

1) враховуючи складність та багатоманітність соціальної сфери суспільного життя як об'єкта впливу соціальної функції держави, цілком виправданим та обґрунтованим слід визнати наявність у науковій літературі різних точок зору щодо розуміння останньої. Втім, всіх їх умовно можна звести до двох основних підходів до розуміння поняття «соціальна функція держави»: широкий та вузький. При цьому конкретне змістовне наповнення соціальної функції держави може бути різним незалежно від того, який із названих підходів використовується;

2) на сучасному етапі суспільно-державного розвитку соціальну функцію держави потрібно розглядати крізь призму двох її складових: 1) соціальний захист громадян, які внаслідок складних життєвих обставин не можуть самостійно забезпечити собі гідний рівень життя; 2) забезпечення для всіх громадян незалежно від їх соціального, майнового стану чи інших формальних ознак реального доступу (доступності) до користування соціально важливими благами та послугами (наприклад, транспорт, охорона здоров'я, освіта тощо), створюючи умови для належної реалізації ними відповідних прав, свобод і законних інтересів.

Список використаних джерел

1. Родионова Л. М. Содержание и формы социальной функции государства в современной России / Л. М. Родионова // Вестник Московского государственного гуманитарного университета им. М. А. Шолохова. — 2012. — № 2. — С. 111–115.
2. Бермічева О. В. Соціальна функція держави в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 / О. В. Бермічева. — Х. : Національний університет внутрішніх справ, 2002. — 18 с.
3. Краковська А. Є. Еволюція соціальної функції сучасної держави: теоретико-правовий аспект : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 / А. Є. Краковська. — К. : Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», 2012. — 20 с.
4. Коробов С. Е. Социальная функция государства : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01. / С. Е. Коробов. — М. : Академия управления МВД России, 2001. — 19 с.
5. Олейникова С. С. Социальная функция государства: история и современность / С. С. Олейникова // Правовая политика и правовая жизнь. — 2011. — № 4. — С. 18–23.
6. Матузов Н. И. Теория государства и права : учеб. / Н. И. Матузов, А. В. Малько. — 3-е изд. — М. : Дело АНХ, 2009. — 528 с.

7. *Социальное управление трудовым коллективом. Роль профсоюзной организации* / Ю. Е. Волков, О. И. Шкаратан, А. И. Кравченко и др. ; под ред. Ю. Е. Волкова, О. И. Шкаратана. — М. : Профиздат, 1987. — 181 с.
8. *Тугаринов В. П. Избранные философские труды* / В. П. Тугаринов ; предисл. А. О. Бороноева. — Л. : Изд-во ЛГУ, 1988. — 343 с.
9. *Философия : учеб.* / под ред. А. Ф. Зотова, В. В. Миронова, А. В. Разина. — 6-е изд., перераб. и доп. — М. : Академический Проект, 2009. — 688 с.
10. *Руткевич М. Н. Социальные отношения и социальная политика в условиях развитого социализма* / М. Н. Руткевич // Научный коммунизм. — 1978. — № 23.
11. *Белых А. К. Политическая организация общества и социалистическое управление* / А. К. Белых. — Л. : Знание, 1967. — 168 с.
12. *Ковалев Г. Д. Социальная сфера советского общества* / Г. Д. Ковалев. — Л. : ВПУ, 1990. — 81 с.
13. *Бульба В. Г. Соціальні функції держави : моногр.* / В. Г. Бульба. — Х. : Вид-во Асоціації докторів наук державного управління, 2011. — 264 с.
14. *Основи демократії : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів* / М. Бессонова, О. Бірюков, С. Бондарук та ін. ; за заг. ред. А. Колодій. — К. : Ай Бі, 2002. — 684 с.
15. *Загальна теорія держави і права : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закладів* / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін. ; за ред. М. В. Цвіка та О. В. Петришина. — Х. : Право, 2010. — 584 с.
16. *Кулапов В. Л. Теория государства и права : учеб.* / В. Л. Кулапов, А. В. Малько. — М. : Норма, 2008. — 384 с.
17. *Лощикін О. М. Функції сучасної держави: нарис юридичної теорії : моногр.* / О. М. Лощикін. — К. : Логос, 2013. — 228 с.
18. *Толстиков А. В. Социальная функция современного государства* / А. В. Толстиков // Известия Российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена. — 2009. — № 97. — С. 253–256.
19. *Темченко О. В. Соціальна функція держави з забезпечення прав дітей : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01* / О. В. Темченко. — О. : Міжнародний гуманітарний університет, 2013. — 20 с.
20. *Вольська О. М. Інструмент виконання соціальної функції держави* / О. М. Вольська // Економіка будівництва і міського господарства. — 2012. — Т. 8. — № 4. — С. 323–330.

Данич О. Ф. Соціальна функція сучасної держави: основні підходи до розуміння

У статті досліджуються основні підходи до розуміння соціальної функції сучасної держави. Автор обґрунтовує, що всі зазначені точки зору науковців на природу соціальної функції сучасної держави умовно можна звести до двох основних підходів: широкого та вузького. При цьому наголошується, що на сучасному етапі державно-правового розвитку вузьке розуміння соціальної функції держави поступово втрачає своє значення, оскільки навіть ті дослідники, які у змісті соціальної функції виокремлюють насамперед соціальний захист громадян, все ж погоджуються з тим, що соціальна функція держави містить також і інші складові соціальної політики держави загалом. Водночас автор зазначає, що широкий підхід до розуміння соціальної функції сучасної держави повинен мати чіткі межі, щоб не було поглинання змісту інших функцій держави. У зв'язку з цим робиться висновок, що на сучасному етапі суспільно-державного розвитку соціальну функцію держави потрібно розглядати крізь призму двох її складових: 1) соціальний захист громадян, які внаслідок складних життєвих обставин не можуть самостійно забезпечити собі гідний рівень життя; 2) забезпечення для всіх громадян незалежно від соціального, майнового стану чи інших формальних ознак реального доступу до користування соціально важливими благами та послугами (наприклад, транспорт, охорона здоров'я, освіта тощо), створюючи умови для належної реалізації ними відповідних прав, свобод і законних інтересів.

Ключові слова: держава, соціальна функція держави, права і свободи людини, соціальна політика, функції держави, соціальний захист.

Данич О. Ф. Социальная функция современного государства: основные подходы к пониманию

В статье исследуются основные подходы к пониманию социальной функции современного государства. Автор обосновывает, что все существующие точки зрения ученых на природу социальной функции государства условно можно свести к двум основным подходам: широкому и узкому. При этом подчеркивается, что на современном этапе государственно-правового развития узкое понимание социальной функции государства постепенно утрачивает свое значение, поскольку даже те исследователи, которые в содержании социальной функции выделяют прежде всего социальную защиту граждан,

все-таки соглашаются с тем, что социальная функция государства содержит в себе и другие составляющие социальной политики государства в целом. В тоже время автор указывает, что широкий подход к пониманию социальной функции современного государства должен иметь четкие границы, чтобы избежать поглощения содержания других функций государства. В связи с этим делается вывод, что на современном этапе общественно-государственного развития социальную функцию государства необходимо рассматривать через призму двух ее составляющих: 1) социальная защита граждан, которые в силу сложных жизненных обстоятельств не могут самостоятельно обеспечить себе достойный уровень жизни; 2) обеспечение для всех граждан независимо от социального, имущественного положения или других формальных признаков реального доступа к получению социально важных благ и услуг (например, транспорт, охрана здоровья, образование и т. д.), создавая условия для надлежащей реализации ими соответствующих прав, свобод и законных интересов.

Ключевые слова: государство, социальная функция государства, права и свободы человека, социальная политика, функции государства, социальная защита.

Danich O. The social function of modern state: the main approaches to understanding

The article examines the main approaches to understanding the social function of modern state. The author proves that all existing points of view of scientists on the nature of the social function of the state can be roughly summed up in two main approaches: broad and narrow. Herewith it is emphasizes that at the present stage of state-and-legal development the narrow understanding of the social function of the state is gradually losing its meaning, because even those researchers who in the maintenance of the social function stands out above all the social protection of citizens still agree that the social function of the state contains other components of social policy as a whole. At the same time, the author points out that a broad approach to understanding the social function of modern state should have clear boundaries to avoid absorption of the content of other state functions. Therefore, it is concluded that at the present stage of public-and-private development social function of the state must be seen through the prism of its two components: 1) social protection of citizens who, because of difficult life circumstances, alone cannot provide a decent standard of living; 2) providing for all citizens, regardless of their social, property or other formal features, real access (accessibility) to socially important goods and services (such as transport, health, education, etc.), creating conditions for the proper implementation of their respective rights, freedoms and legitimate interests.

Key words: state, social function, human rights and freedoms, social policy, the functions of the state, social welfare.

УДК 340.1

*Тарас Олегович Дідич,
доцент кафедри теорії права та держави
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,
кандидат юридичних наук, доцент*

СУЧАСНЕ ПРАВОУТВОРЕННЯ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Правоутворення — явище складне, що доктринально розуміється неоднозначно, має змінюваний характер і залежить від соціальних факторів, які обумовлюють вплив на формування, зміну або скасування права. У науковому плані правоутворення є проблемою новою. У різні часи окремі аспекти правоутворення становили предмет наукового дослідження Н. Абдуллаєва, С. Алексєєва, С. Бошно, Н. Оніщенко, А. Піголкіна, С. Поленіної, В. Степаняна, Ю. Шемшученка, О. Ющика та ін. Водночас єдиних науково обґрунтованих концепцій щодо розуміння